

ԲԱՆԱՍԻՐԱԿԱՆ

ՄԵՐ ԹԱՐԳՄԱՆԻՉՆԵՐՈՒՆ

ԿԱՐՈՆՅԱՆ, ԵՐԱՅԱԿԻՏԻՍԻՆՆԵՐ

Ա.

Հանդէս Ամսօրեայի՝ 1927 տարւոյն վերջը հրատարակած Յօդուրեանի միացեալ թիւերուն մէջ (նոյն-Դեկտ.) առաջին տեղը տրուած է յայտնի հայագէտ Բ. Macletի յօդուածին՝ որ հետեւելով վերնագիրը կը կրէ. « Հայ քաղաքացիները օգտուած են արդիոյ կրթական քննարկին »: Առաջընթացը նկատելի առած է այն հարցը՝ զոր ողորացեալ Արշակ Տէր Միքէլեան յուզած էր սակէ տարիներ առաջ, 1892ին, իր Die Armenische Kirche գերմաներէն գործին 35 էջին ներքեւ գրած ծանօթագրութեամբը: Հեղինակը քանի մը նշաններ ցոյց տալով՝ ջանացած է հաստատել թէ մեր նախնիք օգտուած էին երբայական բնագիւղէն, Հին Կտակարանի թարգմանութեան մէջ: Այդ թուականէն առկին՝ եթէ չենք սխալիր՝ ոչ ոք զբաղած է մեր մէջ բանասիրական նոյն հարցով, ո՛չ իսկ Տէր Միքէլեան, վասնզի դժբախտաբար կարճ եղած է իր կեանքը: Եւրոպացի բանասէրներն ալ քննութեան առարկայ չեն ըրած զայն: Այս անգամ Ֆրանսացի Ուսուցչականը աչքէ անցնելով Տէր Միքէլեանի ցուցումները՝ մի առ մի կը հերքէ զանոնք իր մասնաւոր յօդուածին մէջ:

Որպէս զի անձանոթ չման մեր բնութեանը ներքին աշխարհը հետաքրքրական հարցին վերաբերող երեւոյթներուն, աւելորդ չենք համարել մէջ բերել զանոնք, ինչպէս ըրած է արդէն քննադատը: Տէր Միքէլեան՝ իր իր անձնական հետազոտութիւններու արդիւնքը՝ դիտել տուած է նշաններ մը, որոնք, ինչպէս պիտի տեսնուի, շատ շուտով տարած են զինքը վճռական համոզում մը: Ան կը յայտարարէ անվերապահօրէն՝ թէ Հին Կտակարանի գիրքերը զբաղուած է որ թարգմանուած ըլլան եօթանասնից (յօդ) բնագիրէն՝ եթէ մտադիր ըլլանք Հայերէն Աստուածաշունչի բաղմաթիւ առանձնայատկութիւններուն՝ որոնց

մով կարելի է դուշակել՝ թէ մեր Թարգմանիչները Պէշիթոյի (ասորական) հետ եօթանասնիցն աչքի առջեւ ունենալով հանդերձ՝ երբայական քննարկին ալ օգտուած են անկասկած:

Ահա իր քանի մը փաստերը.

1. Շատ մը անուններ (յատուկ) Հայերէնի մէջ տարբեր են եօթանասնիցէն:

2. Եօթանասնիցի ընդմիջարկումները չիկան Հայերէնին մէջ (Տէր Միքէլեանի զրուիւն 2 համարը):

3. Ա. Թագ. ԺԳ 1 համարը կը պակասի եօթանասնիցին մէջ, բայց Հայերէնը բառացի ունի զայն, ինչպէս որ կը գտնուի Մատուանի (երբայական) բնագիրին մէջ. — « Մեր թարգմանը Սաւուր ի թագաւորել իւրում, եւ երկուս ամս թագաւորեաց ի վերայ Իսրայելի »:

4. Ա. Թագ. Ժ, 3 համարին մէջ եօթանասնիցն ու Մատուանը ունին « Թաւրը », իսկ Հայերէնը կը գրէ « Դերովրա », որ աւելի ճիշդ է:

5. Հայը յաճախ բոլորովին տարբեր վերնագիրներ ունի Սաղմոսներու. այսպէս՝ Ա Սաղմոսը երկուքի բաժնուած է, եւ ինչ վրայ զրուած է « անվերնագիր ի յերբայեաց »:

6. Երգ երգոցի մէջ, ըստ հայ թարգմանութեան, խօսող անձերը հաւսն ու փնայ կը կոչուին, ու գիրքին վերջն ալ կը գտնուի հատուած մը « յայմէ տուութեանէ » թարգմանուած:

7. Հայերէնին մէջ Երեմիայի բոլոր զրուիւններն ու համարները համոձայն են Մատուանի բնագիրին եւ ո՛չ թէ եօթանասնիցին:

8. Եսթերի Ա զլուխէն առաջ՝ Հայերէնին մէջ կը կարգաւք ԺԱ եւ ԺԲ զլուխները:

9. Եօթանասնիցի « Սարաւով » ին տեղ Հայերէնը ունի « տէր զօրութեանց » (Ա. Թագ. Ա, 3. Եսայի, Ա, 9. Զ, 3 եւլն.):

10. Ա. Թագ. ԺԳ 1 համարին մէջ Հայերէնը կիրճ կը թարգմանէ երբայականին եւ եօթանասնիցին Meszab բառը:

11. Այն բառերը՝ որոնք նոյն են հայերէն եւ երբայեցերէն լեզուներուն մէջ՝ Հայը չի թարգմանէր զանոնք. զոր օր. երգ երգոց, Բ 1, Ե 13. Բ. Մնաց. Դ 5 շուշան

բառը, եւ Յոր(*), ԻՁ 8. Ովսէէ, ԺԿ 12, և այլն ծրար բառը, նաեւ Ա. Թագ. Իե 29, ծրարեալ ի ծրարի բառերը:

12. Յետուայ գիրքին մէջ (Բ. 3) Հայերէնը ունի Ռանար. Երրայեցոց (ԺԱ, 31) եւ Յակոբայ թուղթերուն մէջ (Բ, 25) Բախար, իսկ Մատթէոսի մէջ (Ա, 5) Հրախար:

Տէր Միքէլեանի այս ցուցումները սակայն՝ որոնց պաշտօն տրուած է հաստատել՝ թէ հայերէն Աստուածաշունչը շատ բան կը պարտի երբայական բնագիրին, կամ թէ՛ մեր Թարգմանիչները ուղղակի օգտուած են անկէ, պէտք է ըսել՝ թէ արօրին ետեւէն լծուած եզներ են միայն, որոնց զօրքը չէ՛ հերկել Աստուածաշունչի հայ թարգմանութեան դաշտին անձանթ կողմերը, եւ Ուսուցչապետը իրենց արմէքին վերածած է այդ ամէնը՝ կտրուկ և հեղինակաւոր առարկութիւններով, առանց իսկ մատնանշելու կամ Ասորական բնագիրէն և կամ Եօթանասնիցէն տարբերող այլ և այլ Codex ներու գերը, լուսաբանութեան կարօտ մէկ երկու կէտերու համար:

Տէր Միքէլեանի այս հապճեալ նկատողութիւններուն մէջէն՝ հազիւ թէ կրնան նշանակութիւն մը ունենալ 5 և 7 ցուցումները, զորս կարելի է սակայն մեկնել առանց երբայական բնագիրի մը օժանդակութեանը, քանի որ տակաւին քննութեան տարակայ չեն եղած զանազան Codex-ներու բոլոր պէտպիսութիւնները:

Մենք չենք զարմանար Տէր Միքէլեանի այս փութկոտութեան մասին, գիտնալով որ ան ո՛չ թէ հին հայ թարգմանիչներուն ձրիարար կ'ընծայէ երբայեցիներէն գիտութիւնը, այլ և Գրիգոր Տղայի կը շնորհէ նոյն հմտութիւնը, միամտօրէն հետեցնելով Կաթողիկոսին մէկ առածաւոր խօսքէն՝ զոր ան կ'ուղղէ առ Գրիգոր Տուտէորդի գրած թուղթին մէջ սա բառերով. «կարծելով թէ մեք երայեցիքին ոչ գիտեմք» (Նամականի, էջ 28. Վենետիկ): Ինքնին յայտնի է սակայն՝ թէ Կաթողիկոսը կը կիրարկէ բացատրութեան այն ձևը՝ որով խրթին համարուած կամ զաղանի հանգամանք ունեցող իրի մը կ'ակնարկուէր

ժամանակին, ինչ որ սովորութիւն է ըսել նաեւ մեր օրերուն. *C'est de l'hébreu pour moi, կամ՝ Je crains que cela ne soit de l'hébreu pour vous, et je m'explique: Մնդիրն ալ շատ պարզ էր. Գրիգոր Տղայ ըսել չէր ուզեր թէ՛ երայեցիքին գիտէ, այլ իր հաւատակորդին կողմէ՝ Մովսէսի (քերթողահօր) անունով տարփողուած գրուածքէն (Տե՛ս Գիրք Թղթոց, էջ 22-28) չէ՛ր կրնար խաբուիլ, վասնզի սուտանուն զօրք մըն էր ան, ուստի զաղցնի՛ մը չէր իրեն համար այդ կեղծիքը (?), և այլն:*

Հայերէն Աստուածաշունչի եւ Եօթանասնիցի միջև տեղ տեղ երեցող տարբերութիւնները՝ հարեանցի ակնարկով մը միայն դիտուելով՝ խորհիլ տուած է ուրիշներու ալ(*) թէ մեր նախնիք պէտք է օգտուած ըլլան երբայական Բնագիրէն: Բայց այս ենթադրութիւնը զօրկ է ամէն հաւանականութենէ: Հայագէտ Ուսուցչապետը ցոյց տալու համար՝ թէ Հին Կտակարանի հայերէն թարգմանութեան մէջ բաղմաթիւ երբայական բառեր՝ շնորհիւ Եօթանասնիցիին՝ անցած են մեզի իրենց հօւմ եւ օտարոտի ձևերով(**), անոնցմէ 30 ի չափ կը յիշէ իր յօդուածին մէջ, անգամ մըն ալ եղծելով Տէր Միքէլեանի կտրծիքը, ըստ որում Μεσαδելի կիրճ թարգմանուելը (աւելցենք՝ քանի մը անգամներով), կամ Σαδωζիի skh զօրութեանց թարգմանուելը (ըսենք՝ թէ թիւով շատ աւելի է Սաքաւովը) մեր Թարգմանիչներուն երբայակոտութեան հաւաստիք մը չեն: Եօթանասնիցով հրամցուած ուրիշ քանի մը երբայեցիներէն բառերու հայերէնն ալ՝ զորս յետոյ պիտի նշանակենք՝ չեն կրնար նըպաստ մը ընձեռել Տէր Միքէլեանի վարկածներուն:

(*) Մեծամուն Գարագաշեանի ալ՝ Պայլը Հատգեան հոլերէն Աստուածաշունչի պատգամութեան օրէնուն, 1894 ին, նոյն միտքը բերանացի յայտնած է ինծի՝ թէ մեր Թարգմանիչները երբայեցիքէն ալ գիտիին, եւայլն. բայց իմ խմբար կարծիք եղած էր այն ատենէն՝ թէ մեր Թարգմանիչներուն «սոյց» կամ «համար» օրինակին զնախի՝ որուն լուսանցին վերայ կ'ընային նշանակուած բոլոր նաեւ բնագրական glosses-ներ՝ անհմար չէր լուսաբանել կարելորդ, ասորական բնագրի բովանդակ չանհետեւով անուտ:

(**) Այս մասին, ճետկոյրեան մը առիթով, 1920 ին, պայտս ունեցած եմ Պ. Մակեդի եւ յայտնելու իմ անձնական կարծիք:

(*) Կերմանեկէն գործին մէջ սարգած սպագրական սխալը ուղղած եմ, Johannes փոխելով Jobի:

